

ITZIAR OKARIZ

Garuna muskulu bat da¹

Artistak erakusketa kronologiko bat egiten du, 90eko hamarkadako hasierako lehenengo obretatik azken proiektuetaraino. Artistaren ibilbidean, bere proiektuak testuinguruan jartzearekin batera, bere identitatearen, feminismoaren, transgenero errepresentazioen, femeninotasun eta maskulinitasunaren eraikuntzaren eta beste hainbat gairen inguruko bere ideiak eta hausnarketak aurkezten ditu.

Nire burua feminista gisa definitzen dut, herritar feminista gisa, hala eta guztiz ere ez zait artista feminista gisa definitzea gustatzen, iruditzen zaidalako horrek espezifikotasunaren tarte estuan kokatzen duela lana. Artista feministatzat hartzen zaituztenean, zure lanak feminismoaz bakarrik hitz egingo du, artista emakume gisa hartzen zaituztenean zure lanak feminitateaz hitz egingo duen modu berean, zure lanaren beste edozein dimentsio ikusezintasunera zokoratzeko. Edozein moduz, nahiago dut feminismoaren espazio politikoa, emakumearen artearen espazio espezifikoa baino, espezifikotasun horren barruan kokatzen nauten mailen inguruko hausnarketak egiteko eta horiek zalantzan jartzeko aukera ematen baitit.

Espezifikotasunaren gaiak nolabaiteko izaera pornografikoa du, parte osotasun gisa hartzen duelako, ordezkatu egiten duelako, eta gainera, benetan politikotzat hartua izan ez dadin eragiten duelako. Beraz, lana ez da benetan politikotzat hartzen, politikoarena maila unibertsala izango litzatekeelako eta espezifikoa atal txiki bat besterik ez, pasadizo bat politikoa denaren barruan, zuk, hasiera batean, unibertsaltasun horretan sartzeko aukerarik ez duzula.

Estrategia ideologiko gisa nire lanean, gehiago interesatzen zait anbiguotasunaren espazioa baieztapen politikoa baino. Anbiguotasuna pentsatzeko aukera ematen duen espazioa da, esanahi-kodeen, horiek artikulatzen diren moduaren eta, hedaduraz, beren inplikazio politikoen inguruko hausnarketarako aukera ematen du. Aldiz, baieztapen politikoa autoritarioa da eta ikuslearen espazioa mugatzen du.

Generoaren inguruko mugak lekualdatzen ahalbidetuko didaten estrategiak zabaltzen saiatu naiz, lekualdaketa horiek eragiten dituzten gailu gisa funtzionatzen duten obren bitartez. Lanean erabiltzen ditudan parametroak definitzeko garaian nahiago dut ekintza hitza *performance* hitza baino, *performance* hitzak nolabaiteko fikzioa edo artifizioa inplikatzeko duen antzerki tonu bat dakarrelako berarekin. Nahiago dut ekintza hitza erabili gertaera edo gertakari zentzuarekin.

Lehen aipatu dut espezifikotasunak izaera pornografikoa duela parte osotasun gisa hartzen duelako eta horren inguruan duela urte batzuk gertatu zitzaizkidan bitxikeria bat komentatu nahi dut: *Interviú* aldizkariko kazetari baten deia jaso nuen nire lana aldizkarian aurkezteko gonbita eginez; arte “erradikal”-ari buruzko atal bat zabaltzeko asmoa zuten. Telefonoaren beste aldean zegoen gizonak honako hau esan zidan: “Badakigu zure gorputzarekin lan egiten duzula...” Dei hori errebelazio bat izan zen hamar urtean zehar ideologia feministatzat izan nuenetik lan egiten ibili ondoren, eta arau heterosexuak nire lanaz

egiten zuen berrinterpretazioa azaldu zuen, hau da, nire lana pornografia bigun moduan objektualizatua gera zitekeen gorputz batera mugatzen zen.

Ibilbide kronologiko bat egingo dut nire lanean zehar interesatzen zaidan espazio ideologikoa zein den azaltzeko, bereziki sexuari eta generoari dagokienez. Nahiago dut sexu hitza erabili ez dudalako bere zentzu biologikoan bakarrik ulertzen. Sexu/genero gaian gizarte-espazioaren eraikuntzari loturiko faktoreak interesatzen zaizkit, bere erabilerari, gorputzaren keinuei, objektuen morfologiari loturikoak, gure subjektu-identitatea osatzen duen guztia. Zentzu horretan, R. W. Fassbinder-en *Todos nos llamamos Ali* filma dugu ikusgai. Lehenengo begiradan, marokoar etorkina den Ali eta bere egoera besterik ez duela kontatzen iruditzen zaigu, baina arreta handiagoa emanez gero, filmak erakusten digu nola aldatzen dituzten subjektuek gainerakoenganako dituzten botere jarrerak: etorkinak, gizon edo emakume alemaniar baten aurrean botererik ez duenak, emakume horrekin berarekin duen botere erlazioa aldatu egiten du beste testuinguru batean, testuinguru maskulino batean, non berarekin harremana hasi duen emakumea gutxiagotutako presentzia bat den adin ertaineko emakumea delako. Hori oso garrantzitsua iruditzen zait, uste dudalako gure gertakariak interpretatzeko ahalmenak (ekin eta ulertzeko zentzu bikoitzean) gure subjektu jarrerak baldintzatzen duela beti.

1990ean bi lan egin nituen Ranboren irudia erabiliz. *Rambo y yo* Ranboren irudi guztiz muskulatuarekin egin nuen collage bat izan zen. Bere aurpegia nirearengatik aldatu nuen eta ondoren, karrozeriako pinturarekin zirimargotu nuen. Beste irudi-collagea nire irudia zen, eta Stallone-ren posea imitatzen zuen bibote faltsu batekin. Oraindik ere lan horiek interesatzen zaizkit, nolabait, aurrerago modu zabalagoan garatu nuen nire generoaren eta sexuaren performancearen gaiarekiko interesa azaltzen dutelako.

1991ko *Variations sur le même t'aime* izeneko lanean ilea moztu nuen nire buruan munduko mapa bat marrazteko. Helburutzat nuen nire gorputza aldatzea ikono bat sortzeko. 1992an *Body Building* deituriko argazkiak egin nituen eta irudipena dut horiek izan zirela, hain zuzen, *Interviú*-ko deia eragin zutenak. Belarriaren atzealdetik masailezurrera zihoan protesi bat eraiki nuen. Bizar faltsu moduko bat zen, benetako bizarra izateko asmorik gabe, beste bizar-objektu-tramankuluekin lotura handiagoa zuena, faraoienak bezalakoak, botere sinbolo gisa funtzionatzen zutenak. Giza ilearekin eta poliuretanoarekin konfekzionatutako "hezurrezko" objektu bat zen, beldurrarekin nolabaiteko erlazioa zuena, alde batetik, zatitutako gorputzarekin erlazio bat ezartzen zuelako, mutilazioarekin, eta bestetik, iragankorra den zerbaiten gorputzasunarekin, bereziki ilea erabili nuelako. Bular baten moldea ere egin nuen material berdinak erabiliz, plastikoa eta giza ilea, bularrean ilea duen protesi baten antzera.

Lan horiek egin ondoren, silikonazko bularretako batzuk egin nituen, barrutik koloreztatuak. Normalean argazkiak erakusten ditut, noiz edo noiz bakarrik erakutsi ditut piezak. Silikonazko bularretakoak gorputza gu konturatu gabe eraikitzen duten protesi oso naturalizatuak iruditzen zitzaizkidan. Duela gutxi galdetu zidaten: "Ze forma dute zure bularrek? Gainean daramadan bularretakoaren eta eusten ibili naizen 30 urteen forma dute."

Ileak esanahi handia du indibiduen eraikuntzan eta kulturalki hainbat arau ezarri dira horren inguruan. *Costuras de 9 a 4.50 cm de pelo humano sobre la piel* lanean esku baten

azalaren gainean giza ilez egindako lerroak josi nituen. Oso azaletik, erakusletik hatz lodira zihoazen bi ile lerro josi nituen “adats” moduan, orratz kirurgiko batekin, mingarria baino jolasa zen prozesu batekin, txikitako joko batzuetatik ateratako teknika baita. Azalaren izaera morbosoa interesatzen zitzaidan, hilotza, gorputza manipulatu edo zauritu daitekeen objektu iragankor gisa. Alde zitala interesatzen zait sorkuntzako espazio gisa.

Red Light, Saltando en el estudio de Marta argazkiak eta bideoa 1994koak dira. Artelekun egin nituen, lagun baten estudioan, justu nire estudioa izatera pasatu zen momentuan. Nire lagunak bere piezak han zituen nik espazioa okupatu nuenean eta ez nituen kendu nahi izan. Asko gustatzen zitzaidan egin zuen objektu bat, Popovaren irudia zuen kamiseta bat zen, bi makilekin heldua, gorputz edo pankarta moduan. Obrak aldi berean erreferentzia zeinu gisa eta ekintzaren espazio errealeko elementu objektibo gisa aurkeztea interesatzen zitzaidan. Lana jauziak egin eta jauzien argazkiak ateratzea zen, jauzia erabiltzea umore femeninoari aurkakoa zitzaion gorputz keinu mekaniko bat sortzeko, umorez jantzia dagoen gorputz mekanika bat. Aldi berean *Red Light* grabatu nuen. Bideoan alkandora loredun bat duen gorputzaren zati bat azaltzen da enkoadratua, bideoari izena ematen dion Siouxi and the Banshees-en abesti bat dantzatzen. Pantailan alkandorako loreak ikusten dira, mugitzen ari den pintura bat izango balitz bezala, momenturen batean burua sartzen da, zigarro bat, baina narrazioerik ez duen irudi abstraktua da. Bideoa narrazioaren mugetan kokatzen da.

Ondoren gorputz guztiaren molde bat eta azalaren erreplika bat eraiki nituen. Ekintza bat pentsatu nuen, keinu sinple bat, nola jantzi eta erantzi azal hori argazki kameraren kliskagailuari eragiten nion bitartean eta guztia bideoan grabatzen zen bitartean. Era horretan, azala artefaktu gisa, jantzi eta erantzten duzun arropa gisa azaltzen zen ehunka argazki pilatu nituen. Jantziko zuen edozeinek emakume sexua izango zuen, bularrak, eskuak, ... Lan horrek, gainera, gorputz zatiketaren emaitza gisa hilotzari buruz ideiaz dudana interesa islatzen du. Azala gorputzetik banandua, bere edukia, ez da jadanik izaki biziduntzat hartzen eta hondakin manipulatu bat izatera pasatzen da. 1995ean egin nuen lanaren ondorioz, argazki sorta bat lortu nuen, material bideografikotik hartu zirenak monitore baten bidez, argazkiak ezagutzen ditugun fikzioak kontatzeko eta haien oroimenera iristeko ahalmena baitu.

1996an egindako *The Art of Falling Apart* instalazio konplexua da. Nire azalaren erreplikari untxi belarri batzuk zituen maskara bat erantsi nion eta hori oinarri harturik bideo batzuk egin nituen. Sortutako pertsonaiak orroak egiten zituen lurretik arrastaka eta hiltzorian zegoen bitartean. Bideo sentsuala da eta pertsonaiak, odoletan arrastaka dabilen bitartean, intziri egiten du. Bere burua hiltzeko ekintza kendu nuen, beraz pertsonaia inoiz antzezten ez zen eta batzuetan barregarria izatera ere iristen zen zerbait egiteko ahaleginetan ikusten zenuen. Ekintza monitore desberdinetan zatitua azaltzen da. Bideoaren egitura ere zatitua dago, ekintza momentuak ez ditu aipatzen eta narrazioa abstrakzio artifizial bihurtzen du. Heriotzaren ideia ere azaltzen da, etengabe hiltzearen ideia, maskaradaren, pantomimaren alde komikoari kontrajarrita.

Lineala ez den eta zatitua den narrazioa interesatzen zitzaidan, esanahia askotariko irakurketak sor zitzaketan zatiak oinarri hartuz eraikitzea, ez egitura itxi bakarria oinarri harturik. Akumulazioa eta desegituraketa interesatzen zitzaizkidan.

Acciones con moscas 1997koak dira eta ehunka argazkitan eta bideo batean dokumentatuak daude. Ekintza zen euli bat hartzea, lepoan ile bat lotzea eta hegan egiten uztea, eta horrela maskota hegalaria moduko bat lortu nuen. Lanak fikzio malenkoniatsua, ankerkeria eta perbertsioa nahasten dituen haur-jolasetako harridura erreproduzitzen du, haurren fabula eta kontakizunetan egin ohi den moduan. *The Hunter* bideoak, Scanner-en musikarekin, ekintza dokumentatzen du eta ia kirurgikoa den prozesuaren parafernalia osoa azaltzen du.

Escribir con una linterna 2000koa da. Lan horretan, *Acciones con moscas* lanean eskuak bakarrik azaltzen diren bezala, gorputza iruditik ateratzen joaten da. Kamera iluntasunean jartzen dut, obturadorea ireki eta irekita mantentzen dut, espazioan linternarekin idazten dudana bitartean. Gorputza ez da irudian azalduko, ez dagoelako argirik, ez eta argazkiak azaltzeko denbora nahikorik ere. Lan horren prozesuak irudia bera nola sortzen den azaltzen du, hau da, esposizio fotografikoaren bitartez. Testuak arbitrarioki, afektuzko lehenetsun baten arabera aukeraturiko pop abestien zatiak dira, eta espazio eta denbora errealean banatzen dira keinuen arabera: esposizio fotografikoaren denbora.

Mear en espacios públicos o privados 2000. urtean hasi nuen proiektu bat da eta bideoen eta irudien pilaketa gisa garatu da. Esan dezagun, guztia pixka bat subertsiboak, legez kanpokoak diren ekintza multzo baten barruan dagoela. Badaude modu absurduan legez kanpokoak diren gauza asko, adibidez, alkohola edatea edo kalean pixa egitea. Ekintza horiek gorputzaren keinuen aldaketa txikiak dira, neurri batean keinu horien gizarteko fikzio-izaera, beren eraikuntza eta gizarte-fikzioaren izaera ez naturala agerian uzten ditu. Zer esan nahi dute? Zutik pixa egitea gizonaren fikzio bat da, ez emakumeek ezin dutelako zutik pixa egin, gauza da ahaztu egiten zaigula badaudela kulturalki eraikitzen diren prozesuak eta badaudela galtzen kremaileak edo komun publikoak bezalako gauzak, eta horiek ere esanahia duten eraikuntza kulturalak direla. *Mear en espacios públicos o privados*-en bideo serie bat egin dut kokaleku desberdinetan, gizarte kargaren edo esanahiaren arabera, eta kultura testuinguruan ohikoak diren narrazioetara jotzeko ahalmenaren arabera aukeraturikoak. 167 eskailera-burua, Greenpoint Av. NY; SOHO Grand Hotel, hotela erosi edo alokatu daitekeen espazioa delako gustatzen zitzaidan, publikoa eta pribatua denaren arteko espazioa delako; Wadhams Road, Elizabeth Town, NY; River Street. Brooklyn, NY; Zubimuxu zubia, Irun; Brooklyn Bridge, NY. Alaba besoetan nuela Pulansky zubian pixa egiten grabatu nuen bideoan, Ranxerox komikiko munstroaren irudia interesatzen zitzaidan, buru txiki gehigarri bat sorbaldari itsatsia duen pertsonaia. Nire alaba Izar, orduan oso txikia, eta ni geunden, beltzez jantzita, eta nire gorputza eta berea ez dira ia bereizten. Aldi berean, historian zehar irudikatutako amatasunen zentzua perbertitutako zuen pixa egiten ari zen amatasunaren irudi bat sortu nahi nuen.

Trepar edificios bideoa iaz grabatu nuen. Berta Martin Sancho eskalatzailer katalanarekin harremanetan jarri nintzen eta Bilbon, eraikuntza batean gora egitea proposatu nion. Hiria erabiltzeko eta zeharkatzeko modu bat azpikoz gora jartzea interesatzen zitzaidan. Horrekin azaldu nahi nuen nola eraikitzen den hiria egiten duzun keinu bakoitzarekin : zirkulazioarekin, indibiduoekin, autoekin, semaforoekin, artefaktu horiek osatzen duten subjektibotasun guztiarekin. Bertak gora egiten zuen, Bilboko Abandoko tren estazioaren fatxada eskalatzen zuen. Bertak hasieratik bukaerara eraikuntza eskalatzen duen sekuentzia osoa da bideoa. Pertsona bat eraikuntza bat igotzen ari den zazpi minutu dira.

Nire azken lana bideoklip bat da, Begoñarentzat lan hau ekoiztu duen Consonnirekin (www.consonni.org) elkarlanean egindakoa. Bideoklip horrekin etenaldi bat sortu nahi nuen bideoklipen mundu konbentzionaleko informazioaren jarioan. Konbentzional hitzarekin esan nahi dut bideoklip batek “izan behar duena” definitzen dituen konbentzioak, dena “edo izan daitekeenera” zuzenduak, ez publizitatea bakarrik, bai eta generoaren, klasearen, arrazaren irudikapena, abeslari bat dena edo izan behar duena, TB irudia, etab. ere. Azkenean, prozesu jarraitu batean, gure identitatea arau heterosexuala edo arraza bezalako konbentzioen parametroen barruan behin eta berriz prozesu jarraitu batean mugatu eta berreraikitzen duen sarea. Eraikuntzako prozesu jarraitu bat izatea da identitateen eraikuntza trabatatu eta aldatzen duten etenaldiak sartzea egoki egiten duena.

New Yorken Alderdi errepublikarraren konbentzio baten aldi berean egin zen gerraren aurkako manifestaldi bateko irudiekin amaitu nahi dut. Manifestaldian feminitatearen fikzioa ekintza-politikorako erreminta gisa erabiltzen zuten bi neska talde desberdin filmatzeko aukera izan nuen. Horietariko bat *The Pink Block* deitzen da eta fikzio hori poliziaren indarkeriatik babesteko erabiltzen du: arrosez janzten dira eta pop abestiak dantzatzen dituzte aurretik prestaturiko kaltegarriak ez diren irudia eskainiz. *Tactical flirting* (ligatzeko joko praktikoa) terminoa erabiltzen dute modu ironikoan poliziaren indarkeriarekin negoziatzeko baliatzen diren estrategiari erreferentzia egiteko. Honako eslogana erabiltzen dute: *Too cute to be arrested* (politegia naiz atxilotzeko). Adierazten dute poliziek askotan beraiei aurre egiten dietela honakoa esanez: *Noo, you're not too cute to be arrested* (ez zara ez, atxilotzeko bezain polita), baina esaldi horrek jada beste aldean subjektu bat dagoela inplikatzeko du. Nahiz eta planteatu ekintza benetan eraginkorra den edo ez, edo, aitzitik, estrategia femenino bat betikotzen duen. Bigarren taldeak, *The Missile dick chicks* (misil-zakilen neskak) taldeak, antzeko estrategia bat erabiltzen du feminitatearen fikzioari dagokionez. Hala eta guztiz ere, kasu horretan, talde horretako kideak hipersexualizatuak azaltzen dira, ordezko bular handiekin eta misilak zakil gisa jarrita. Modu irekian rol sexualak eta generokoak zalantzan jarriz, sexualitatea hiperbolizatzen eta urratzen dute. Bi adibide horiek interesatzen zaizkit “emakume” gisa hartzeko beharrezko “feminitatearen” fikzioa sortzen dutelako eta aldi berean komunikabideetan isla zabala lortzen dutelako.

Irailaren 8-15ean Artelekun egin zen mintegian artistak eman zuen hitzaldia (“La repolitización del espacio sexual en las prácticas artísticas contemporáneas”) oinarri harturik idatzitako testua.

ITZIAR OKARIZ artista da. New Yorken bizi da.

Oharra: *Garuna muskulu bat da [The mind is a muscle]* obra baten izenburua da, 1968ko Ivonne Reiner-en mugimendu seriatu multzo batena.